

Beata Jakimiuk

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Praca nauczyciela jako obszar budowania relacji interpersonalnych

Słowa kluczowe: nauczyciel, relacje interpersonalne, klimat szkoły

Key words: teacher, interpersonal relationships, school atmosphere

Wprowadzenie

Zagadnienia związane z pracą nauczyciela są przedmiotem wielu interesujących badań i opracowań. Nauczyciel pełni ogromną rolę w procesie kształtowania postaw, zdobywania wiedzy i umiejętności ucznia, jest jedną z najważniejszych osób wspierających rodziców w wychowaniu dziecka. Praca nauczyciela ma więc fundamentalne znaczenie, jest zajęciem odpowiedzialnym i trudnym, twórczym i wymagającym elastycznego reagowania w nieprzewidywalnych sytuacjach szkolnych. Wymaga posiadania odpowiednich kwalifikacji i nieustannego rozwijania kompetencji. Wśród nich jedną z najważniejszych jest umiejętność nawiązywania i utrzymywania relacji z uczestnikami procesu edukacji, przede wszystkim z uczniami. Można postawić tezę, że umiejętność ta stanowi istotę pracy nauczyciela, bez której trudno mówić o pozytywnym oddziaływaniu i skuteczności podejmowanych czynności dydaktyczno-wychowawczych. Takie cechy, jak: ciepło, otwartość, życzliwość, wrażliwość, empatia, dar przekonywania, sprawność działania, otwartość i autentyczność nauczyciela tworzą atmosferę bezpieczeństwa i akceptacji, w której uczeń ma szansę poznawać i rozwijać swoje możliwości oraz budować poczucie własnej wartości.

Celem artykułu jest przedstawienie środowiska pracy nauczyciela jako obszaru tworzenia relacji interpersonalnych oraz zwrócenie uwagi na znaczenie umiejętności kreowania właściwych zachowań w pracy, które stanowią podstawę optymalnej realizacji zadań zawodowych. Artykuł zawiera treści dotyczące kompetencji społecznych nauczyciela w odniesieniu do realizacji obowiązków zawodowych; relacji interpersonalnych w szkole oraz ich właściwości; a także warunków i barier dotyczących tworzenia dobrych relacji.

Kompetencje społeczne i realizacja zadań zawodowych nauczyciela

Nauczyciel wykonuje wiele zadań zawodowych, które są różnie klasyfikowane. Przyjmując za kryterium funkcje szkoły, określone w Karcie Nauczyciela¹, możemy wyróżnić zadania: dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, które wyznaczają obowiązki zawodowe nauczyciela.

Zadanie zawodowe jest sekwencją „czynności zawodowych powiązanych jednym celem działania, kończącym się określonym wytworem, usługą lub istotną decyzją”². Odnosząc podaną definicję do pracy nauczyciela, można opisywać jego zadania zawodowe jako szereg działań, które są skierowane na osiągnięcie zamierzonego rezultatu. W pracy nauczyciela ważny jest również sposób realizacji tych zadań, uwarunkowany kompetencjami nauczyciela oraz ich umiejętnym wykorzystaniem, co tworzy specyficzny dla każdego nauczyciela styl nauczania i oddziaływania.

Zadania dydaktyczne dotyczą różnych czynności nauczyciela, które mają prowadzić do osiągnięcia celów kształcenia, opisanych w podstawie programowej. Obejmują obowiązki związane z przygotowaniem i przeprowadzeniem zajęć, a także ich ewaluację. Nauczyciel jest osobą organizującą, kontrolującą i kierującą procesem zdobywania wiedzy i umiejętności podczas prowadzonej lekcji, dlatego efekty kształcenia zależą w dużym stopniu od jego zaangażowania i wykorzystywania posiadanych kompetencji, zdolności organizacyjnych, doświadczenia, umiejętności reagowania w nieprzewidzianych sytuacjach, wywierania wpływu na grupę i aktywizowania uczniów.

Każdy nauczyciel mający bezpośredni kontakt z uczniem realizuje zadania wychowawcze. Są one nieodłącznie związane z procesem kształcenia, rozumianym nie tylko jako rozwijanie kompetencji intelektualnych, ale też jako formowanie odpowiedniej postawy, aby uczeń mógł funkcjonować w społeczeństwie i w zmieniającej się rzeczywistości. W związku z tym wszelkie działania wychowawcze, podobnie jak działania dydaktyczne, powinny być przemyślane i skierowane na osiągnięcie celów nauczania i wychowania, przede wszystkim na rozwijanie poczucia niezależności i odpowiedzialności za swoje postępowanie oraz poczucia wpływu na różnego rodzaju sytuacje, umożliwiających rzeczywiste kierowanie swoim życiem.

---

¹ Karta Nauczyciela, Dz.U. z 2014 r. poz. 191 i 1198 oraz z 2015 r. poz. 357, 1268 i 1418, art. 6 pkt 1.

² S.M. Kwiatkowski, *Problemy terminologiczne w procedurach standaryzacji kwalifikacji zawodowych*, [w:] *Kwalifikacje zawodowe na współczesnym rynku pracy*, red. S.M. Kwiatkowski, IBE, Warszawa, 2005, s. 8.

Kolejnym ważnym zadaniem nauczyciela jest sprawowanie czynności opiekuńczych. Dotyczy to przede wszystkim zapewnienia bezpieczeństwa dzieciom i młodzieży podczas pobytu w szkole. W tym zakresie nauczyciel powinien zapewnić takie warunki uczenia się, aby wyeliminować wszelkie szkodliwe czynniki. Obejmują one nie tylko przestrzeganie przepisów bhp czy zaleceń Sanepidu albo odpowiednie wyposażenie sal, ale przede wszystkim dotyczą dbałości o samopoczucie psychiczne i fizyczne uczniów. Poczucie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży jest podstawą realizacji procesu nauczania – uczenia się. Dlatego warto też zadbać o miłą atmosferę oraz dobre relacje interpersonalne w społeczności, którą tworzą uczniowie, nauczyciele i inni pracownicy szkoły. Ważne jest, aby każdy uczeń odczuwał wsparcie ze strony nauczycieli i miał do nich zaufanie.

Wykonywanie zadań zawodowych wiąże się z posiadaniem odpowiednich kompetencji rozumianych jako „dyspozycje w zakresie wiedzy, umiejętności i postaw, pozwalające realizować zadania zawodowe na odpowiednim poziomie”³. Elementy kompetencji to osobne wymiary zachowań związanych z wykonaniem określonej czynności zawodowej⁴. Kompetencje, rozumiane jako pewien potencjał (dyspozycje, zdolność) są wyrażane poprzez umiejętności. Można to odnieść w szczególności do wykorzystywania kompetencji społecznych w pracy nauczyciela, ponieważ pewne zachowania oraz umiejętności nawiązywania i utrzymywania dobrych relacji determinują w istotny sposób realizację obowiązków zawodowych i osiągnięte efekty.

Jest to uwarunkowane w dużym stopniu kompetencjami komunikacyjnymi nauczyciela, które można określić jako „tworzenie i rozwijanie relacji międzyludzkich sprzyjających wychowaniu i kształceniu” oraz jako „zdolności, które oparte są na wewnętrznych przekonaniach o ich wartości, umożliwiające wykorzystanie wiedzy, umiejętności i doświadczenia w nawiązywaniu i podtrzymywaniu udanych relacji międzyludzkich”⁵. Kompetencje te Mysłakowski nazwał kontaktowością i uważał, że stanowią one niezbędną zdolność nauczyciela warunkującą dobrą pracę pedagogiczną⁶.

Według Michaela Argyle’a kompetencja społeczna to: „zdolność, posiadanie, niezbędnych umiejętności do tego, aby wywrzeć pożądaną wpływ na innych ludzi w sytuacjach społecznych”⁷. Obejmuje wiele elementów, między innymi:

³ G. Filipowicz, *Zarządzanie kompetencjami zawodowymi*, PWE, Warszawa 2004, s. 17.

⁴ Ch. Woodruffe, *Ośrodki oceny i rozwoju*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003, s. 93.

⁵ J. Malinowska, *Kompetencje komunikacyjne współczesnego nauczyciela – moda czy konieczność?* [w:] *Nauczyciel w zmieniającej się rzeczywistości społecznej*, red. M. Jabłońska, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000, s. 75–76.

⁶ Z. Mysłakowski, *Co to jest talent pedagogiczny?* [w:] *Osobowość nauczyciela*, red. W. Okoń, PZWS, Warszawa 1962, s. 75.

⁷ M. Argyle, *Psychologia stosunków międzyludzkich*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 133.

umiejętność dostosowania i zmiany swoich zachowań do reakcji otoczenia, dbanie o potrzeby innych, empatię, współpracę, zdolność analizy sytuacji i rozwiązywania problemów, asertywność, komunikację werbalną i niewerbalną⁸. Umiejętności związane z wywieraniem wpływu na uczniów stanowią istotny warunek umożliwiający realizację celów kształcenia i wykonywanie zadań zawodowych.

Kompetencje społeczne można też rozumieć jako złożone umiejętności warunkujące efektywność radzenia sobie w sytuacjach społecznych określonego typu⁹. W szkole nie brakuje trudnych i niespodziewanych sytuacji, dlatego warto postawić pytanie, czy skuteczne wykonywanie zadań zawodowych przez nauczyciela zależy od jego kompetencji społecznych? Efektywność pracy nauczyciela zależy od jego wiedzy merytorycznej i umiejętności dydaktycznych, które powinny być nieustannie rozwijane, szczególnie w sytuacji, gdy wiedza powinna być aktualizowana (np. w przedmiotach informatycznych). Należy też ciągle poszukiwać coraz lepszych metod prowadzenia zajęć, natomiast kompetencje społeczne określają zachowania nauczyciela dotyczące różnych okoliczności związanych z wykonywaniem zawodu. Wydaje się więc, że stanowią konieczny warunek realizacji obowiązków zawodowych, jednak niewystarczający, ponieważ drugim, niezbędnym warunkiem jest posiadanie i rozwijanie wiedzy przedmiotowej i umiejętności dydaktycznych. Trudno wyobrazić sobie skuteczną pracę nauczyciela przy spełnieniu tylko jednego z tych warunków – jedynie równoczesne spełnienie obu zapewnia wysoką jakość wykonywanych zadań zawodowych.

Relacje interpersonalne w szkole i ich właściwości

Proces nauczania i wychowania przebiega w określonym środowisku, którego charakter w dużym stopniu zależy od jakości wzajemnych interakcji. Szkoła to nie tylko instytucja – przede wszystkim tworzą ją ludzie, którzy wnoszą do niej swoje potrzeby i swój sposób widzenia świata. Społeczność szkolna to grupa ludzi, którzy wzajemnie się ubogacają, oddziałując na siebie swoją osobowością, postawą i wyznawanymi wartościami¹⁰. Z tego powodu każda szkoła jest inna, jest przestrzenią, w której członkowie szkolnej społeczności wchodzą ze sobą w określone relacje i powiązania dotyczące wzajemnej zależności i pełnionych ról.

---

⁸ Ibidem, s. 134–137.

⁹ A. Matczak, *Kwestionariusz kompetencji społecznych. Podręcznik*, PTP, Warszawa 2001, s. 11.

¹⁰ A.W. Janke, *Transformacja w stosunkach rodziny i szkoły na przełomie XX i XXI wieku. Perspektywy zmiany społecznej w edukacji*, Wyd. Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2002, s. 223.

Najważniejszymi czynnikami kształtującymi atmosferę szkolną są relacje nauczyciela z innymi uczestnikami szkolnej społeczności: uczniami, ich rodzicami, innymi nauczycielami, dyrekcją i pozostałymi pracownikami szkoły.

Nauczyciel koncentruje się przede wszystkim na kształceniu i rozwijaniu potencjału każdego ucznia. W sytuacjach szkolnych uczniowie mogą prezentować różne zachowania, w tym całkowite lub częściowe odrzucenie zasad i wymagań nauczyciela. Sprawy, z którymi ma do czynienia nauczyciel mogą dotyczyć trudności szkolnych, osobistych i rodzinnych. Nauczyciel musi rozwiązywać różne problemy, reagując z refleksem i taktem w taki sposób, aby uczniowie mieli poczucie, że są przez niego zrozumiani i że jest on zdeterminowany, aby im pomóc. Podstawą wnikliwego rozpoznania problemu jest nawiązanie bliskiego kontaktu, umiejętne prowadzenie rozmowy i wzbudzenie zaufania osób, które proszą o pomoc. Pozytywne rezultaty zależą przede wszystkim od właściwego postępowania nauczyciela, ale też od zachowań i działań innych uczestników szkolnej społeczności¹¹. Każda sytuacja konfliktowa stanowi ogromne wyzwanie dla nauczyciela, w której istotną rolę odgrywają jego umiejętności interpersonalne. Bardzo ważne jest zaangażowanie nauczyciela w pracę nie tylko z uczniami zdolnymi i chętnymi do nauki, ale również z tymi, którzy sprawiają kłopoty. Nauczyciel powinien zawsze dawać szansę wykorzystania różnych możliwości wszystkim uczniom – jest za to, z racji swojej pozycji, szczególnie odpowiedzialny.

Szkoła i rodzina są dwoma uzupełniającymi się środowiskami wychowawczymi, dlatego nauczyciel przy planowaniu i realizowaniu nauczania i wychowania zawsze powinien uwzględniać współpracę z rodzicami¹². Nauczyciele mają szansę uzupełniać oddziaływania wychowawcze domu rodzinnego, aby w optymalny sposób wspierać i pobudzać rozwój dziecka. Rodzice mogą przejawiać różne postawy i zachowania wobec nauczycieli, np. mogą mieć pretensje o niesprawiedliwe oceny, nadmierne wymagania lub zrzucić na nich odpowiedzialność za niewłaściwe postępowanie swojego dziecka. Nauczyciel powinien potrafić przekonać rodzica o tym, że zależy mu na dobru dziecka i nawiązać indywidualną współpracę. Za organizację i przebieg tej współpracy odpowiada nauczyciel. Rezultaty kształcenia dziecka w dużej mierze zależą od umiejętności nawiązania dobrej relacji z rodzicami.

Nauczyciele są nie tylko pracownikami szkoły, ale też ludźmi, którzy mają własny sposób postrzegania uczniów, szkoły i pełnionej roli, własne wartości. Zbiorowość nauczycieli tworzy specyficzną atmosferę i kulturę pracy, która doty-

¹¹ B. Jakimiuk, *Umiejętności interpersonalne a funkcjonowanie zawodowe nauczycieli*, [w:] *Edukacja wczoraj – dziś – jutro. Edukacja w dialogu pokoleń i budowaniu lepszej przyszłości*, red. E. Sałata, M. Mazur, J. Bojanowicz, Radomskie Towarzystwo Naukowe, Radom 2015, s. 486.

¹² A. Jankowska, *Rozmowy z rodzicami. Poradnik dla nauczyciela*, Wyd. Pedagogiczne ZNP, Kielce 2012, s. 7.

czy sposobu wypełniania obowiązków oraz odnoszenia się do siebie. W tej kwestii istotne są interakcje dyrektora z nauczycielami, ponieważ to on organizuje pracę szkoły i ustala zasady postępowania. Dyrektor powinien mieć świadomość, że sukces dydaktyczny szkoły opiera się na współdziałaniu członków szkolnej społeczności. Ważna jest współpraca przy rozwiązywaniu problemów, podejmowaniu inicjatyw zmierzających do poprawy jakości kształcenia i wspomagania rozwoju kompetencji nauczycieli.

Szkoła jest miejscem, w którym każdy szuka klimatu aprobaty, życzliwości, dobrych relacji, uznania, szacunku, poszanowania uczuć¹³ – ważne jest, żeby każdy uczestnik szkolnej społeczności znalazł w niej swoje miejsce, w którym będzie czuł się spełniony i akceptowany.

Dobre relacje pomagają wszystkim, którzy są związani ze szkołą:

- uczniom, ponieważ chętnie chodzą do szkoły, w której dobrze się czują;
- rodzicom, ponieważ ich zadowolenie zależy od tego, czy ich dzieci są zadowolone i lubią swoją szkołę;
- nauczycielom, ponieważ dobra atmosfera jest podstawą właściwych relacji międzyludzkich, sprzyja zainteresowaniu poprawą jakości kształcenia, daje poczucie wzajemnego wsparcia;
- dyrekcji, ponieważ dobre relacje ułatwiają zarządzanie i budują szkolną wspólnotę;
- pozostałym pracownikom szkoły, ponieważ oni też mają swój udział w wychowywaniu uczniów, są twórcami dobrej atmosfery w szkole, ich zadowolenie lub niezadowolenie ma również wpływ na uczniów.

Uczniowie wzrastają w rzeczywistości, jaką stworzą im dorośli – osoby odpowiedzialne za organizację procesu kształcenia. Ważne jest, aby była to rzeczywistość bezpieczna, sprzyjająca rozwojowi, osiągnięciom w nauce i relacjom rówieśniczym. Warunkiem zbudowania przyjaznego klimatu i kultury pracy szkoły jest nawiązanie przez dyrekcję, nauczycieli, uczniów i rodziców właściwych relacji.

Warunki tworzenia dobrych relacji

Dobre relacje w szkole mają pozytywny wpływ na zachowania, rozwijanie aktywności, poczucie własnej wartości i sensu życia wszystkich uczestników szkolnej społeczności. Budowanie i utrzymywanie dobrych relacji jest uwarunkowane różnymi czynnikami. Podstawowym sposobem nawiązywania pozytyw-

---

¹³ W.J. Maliszewski, *Komunikacja społeczna w szkole. Perspektywa jakości pracy szkoły i w szkole*, [w:] *Jakość życia i jakość szkoły. Wprowadzenie w zagadnienia jakości i efektywności pracy szkoły*, red. I. Nowosad, I. Mortag, J. Ondrakova, Oficyna Wydawnicza UZ, Zielona Góra 2010, s. 276.

nych relacji jest komunikacja, ponieważ umiejętnie dobrane słowa, okazywanie zainteresowania motywują do podejmowania ważnych wyzwań, odkrywania i wykorzystywania swojego potencjału. Dobre rezultaty przynosi bezpośrednia komunikacja poprzez kontakt osobisty, a nie pośrednictwo innych osób, telefon czy maila. Treść i percepcja przekazu jest efektem nadawania i odbierania komunikatów poprzez mowę, pismo, gesty, mimikę itp., czyli komunikację werbalną i niewerbalną oraz określonego kontekstu – sytuacji, w której ten proces zachodzi. Ten sam komunikat może być odmiennie odebrany w różnych kontekstach, przy czym komunikaty niewerbalne mogą wzmacniać lub zaprzeczać komunikatom werbalnym. Nauczyciel powinien umieć przekazywać zarówno pochwały, jak i uwagi krytyczne, które mają prowadzić do poprawy sytuacji i rozwiązania problemu; dostosować sposób komunikacji do odbiorcy i okoliczności.

W pracy nauczyciela ważne jest okazywanie szacunku i serdeczności. Nauczyciel powinien traktować innych bez lekceważenia, z uwagą na jaką zasługują. Okazywanie szacunku powoduje, że otaczające osoby czują się wartościowe i znaczące, wzrasta ich samoocena, poprawia się samopoczucie. To sprawia, że zaczynają szukać towarzystwa nauczyciela, ponieważ w relacjach z nim czują się bezpieczne i ważne.

Kolejnym czynnikiem sprzyjającym dobrym relacjom jest okazywanie uznania, które polega na wyrażeniu pozytywnej i uzasadnionej oceny czyjegoś postępowania lub konkretnego działania. Jeśli wyrażenie uznania nie jest zgodne z wewnętrznymi przekonaniem nauczyciela – stanowi manipulację służącą osiągnięciu własnych celów, należy więc unikać takich sytuacji. Okazywanie życzliwości i uznania musi być subtelne i wyważone, ponieważ nachalne i tendencyjne zachowania są łatwe do rozszyfrowania i powodują wycofanie sympatii, a w rezultacie unikanie kontaktu. Okazywanie uznania i życzliwości innym wzmacnia więzi, pozwala zmienić nastawienie otoczenia, zauważać dobre strony ludzi i czerpać radość z wzajemnych relacji. Ludzie, którzy mają zaspokojoną potrzebę szacunku i uznania są nastawieni na realizację trudnych wyzwań i zadań.

Budowanie pozytywnych interakcji w szkole opiera się na rozumieniu emocji i sytuacji innych osób, w czym pomaga empatia, stanowiąca część kompetencji emocjonalnych nauczyciela. Przejawiają się one w zdolnościach „zarówno do rozpoznawania, rozumienia i wyrażania własnych emocji w odpowiedni sposób, w zależności od sytuacji, w której się on znajduje, jak i w rozpoznawaniu, rozumieniu i odpowiadaniu na emocje innych osób”¹⁴, co pomaga w odbieraniu sygnałów otoczenia i umożliwia porozumienie z różnymi ludźmi.

---

¹⁴ J. Madalińska-Michalak, R. Górska, *Kompetencje emocjonalne nauczyciela*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2012, s. 110.

Podstawą dobrych relacji w szkole jest wzajemne zaufanie osób, które pozostają ze sobą w bezpośrednim i codziennym kontakcie¹⁵. Wykonywanie zawodu nauczyciela opiera się na zaufaniu uczniów, którzy wierzą, że nauczyciele będą ich wspierać i pomagać w zdobywaniu wiedzy i umiejętności oraz rodziców, którzy powierzają im swoje dzieci. Nauczyciel musi być osobą, na której można polegać, która nie może zawieść. Bardzo ważne jest też wzajemne zaufanie w gronie nauczycielskim, ponieważ dzięki niemu nauczyciele mogą nawiązywać i utrzymywać przyjaźnie i zawodowe znajomości, wspierać się w różnych sytuacjach, radzić się i uczyć się od siebie, współpracować ze sobą, wywiązywać się z obietnic i spełniać pokładane w nich oczekiwania. Zaufanie daje poczucie wzajemnego zrozumienia, wsparcia i bezpieczeństwa. W rezultacie jest to korzystne dla całej szkolnej społeczności, ponieważ sprzyja wspólnym działaniom i rozwiązywaniu problemów.

Nauczyciel jest odpowiedzialny za tworzenie dobrych relacji i współpracę ze wszystkimi członkami szkolnej społeczności. W związku z tym można mówić o swoistym sposobie zarządzania swoim nastawieniem wobec ludzi i kształtowaniem relacji interpersonalnych, ponieważ nawiązywanie pozytywnych kontaktów jest wyborem i strategią postępowania, a także akceptacją drugiego człowieka.

Jedną z barier utrudniających budowanie dobrych relacji jest brak życzliwości wobec ludzi, co stanowi poważne ograniczenie związane z postrzeganiem ich na przykład jako gorszych, drażniących, nieznośnych, przypisywaniem im złych intencji i negatywnych cech, może też wywoływać uczucie pogardy, lekceważenia, wyższości, a nawet agresję.

Nawiązywanie relacji wymaga czasu, uwagi i zainteresowania drugim człowiekiem, dlatego pośpiech i brak czasu uniemożliwiają budowanie porozumienia. Istotnymi przeszkodami są też: ignorancja, niewłaściwa komunikacja (publiczna ocena, krytyka, okazywanie władzy, etykietowanie, pouczanie, moralizowanie), brak chęci i odpowiedniego nastawienia ze strony nauczycieli, co może przejawiać się poprzez zrzucanie odpowiedzialności czy winy za niepowodzenia na innych. Niektóre trudności mają też przyczyny obiektywne w postaci złej organizacji pracy, braku miejsca na spokojną rozmowę, realnego zagrożenia utratą pracy, co może powodować niepotrzebne napięcia, nieetyczne zachowania, obniżać kulturę pracy, a w konsekwencji destrukcyjne stosunki międzyludzkie.

---

¹⁵ A. Radziwiłł, *O ethosie nauczyciela*, „Znak” 1991, nr 436 (9), s. 12.

Podsumowanie

W obecnych czasach dominuje nastawienie na realizację zadań, skuteczność i efekty. Każdy pracownik jest traktowany funkcjonalnie i oceniany według rezultatów czynności, które wykonuje. Coraz ważniejsze staje się wyznaczanie zadań i ich realizacja. Człowieka ceni się dzisiaj za to, co osiągnął, a nie za to, jakim jest człowiekiem. W tej sytuacji coraz mniejsze znaczenie ma budowanie i utrzymywanie wzajemnych więzi w pracy, co prowadzi do obojętności na drugiego człowieka i jego sprawy, instrumentalnych relacji i interesowności. Wzajemna współpraca i pomoc jest coraz częściej możliwa tylko przy wykonywaniu zadanych projektów, a w codziennej pracy przeważa skupianie się na własnych korzyściach, bez troszczenia się o dobro innych. Prowadzi to do dehumanizacji pracy – człowiek jest traktowany przedmiotowo i postrzegany przez pryzmat tego, jaki zysk przyniesie wykorzystanie jego kompetencji. Dlatego wydaje się, że należy zwrócić szczególną uwagę na kształtowanie relacji w pracy, dostrzeganie potrzeb innych osób i dobra wspólnego.

Problemy te dotyczą również polskiej szkoły, ponieważ ciągle pojawiają się nowe wyzwania, przede wszystkim wymagania dotyczące tworzenia wielu dokumentów i opisywania swojej pracy, co pochłania ogromną energię i czas zaangażowanych w to nauczycieli, którzy swoją pracę mogą coraz częściej traktować zadaniowo, bez poświęcania uwagi na budowanie relacji z innymi. Taka sytuacja generuje nie tylko niesprzyjające środowisko kształcenia, ale też uniemożliwia formowanie odpowiednich postaw uczniów. Szkoła jest pierwszym miejscem pracy każdego człowieka, dlatego warto zadbać o to, aby była również miejscem, w którym uczy się budować relacje z innymi, co sprzyja radzeniu sobie w różnych sytuacjach w niewiadomej przyszłości. Tylko taka szkoła, w której dorośli dbają o wzajemne więzi, kulturę pracy, przyjazną atmosferę zapewnia intelektualny, emocjonalny, społeczny i moralny rozwój uczniów.

Bibliografia

1. Argyle M., *Psychologia stosunków międzyludzkich*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2002.
2. Filipowicz G., *Zarządzanie kompetencjami zawodowymi*, PWE, Warszawa 2004.
3. Jakimiuk B., *Umiejętności interpersonalne a funkcjonowanie zawodowe nauczycieli*, [w:] *Edukacja wczoraj – dziś – jutro. Edukacja w dialogu pokoleń i budowaniu lepszej przyszłości*, red. E. Sałata, M. Mazur, J. Bojanowicz, Radomskie Towarzystwo Naukowe, Radom 2015.

4. Janke A.W., *Transformacja w stosunkach rodziny i szkoły na przełomie XX i XXI wieku. Perspektywy zmiany społecznej w edukacji*, Wyd. Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2002.
5. Jankowska A., *Rozmowy z rodzicami. Poradnik dla nauczyciela*, Wyd. Pedagogiczne ZNP, Kielce 2012.
6. Karta Nauczyciela, Dz.U. z 2014 r. poz. 191 i 1198 oraz z 2015 r. poz. 357, 1268 i 1418.
7. Kwiatkowski S.M., *Problemy terminologiczne w procedurach standaryzacji kwalifikacji zawodowych*, [w:] *Kwalifikacje zawodowe na współczesnym rynku pracy*, red. S.M. Kwiatkowski, IBE, Warszawa 2005.
8. Madalińska-Michalak J., Góralska R., *Kompetencje emocjonalne nauczyciela*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
9. Malinowska J., *Kompetencje komunikacyjne współczesnego nauczyciela – moda czy konieczność?* [w:] *Nauczyciel w zmieniającej się rzeczywistości społecznej*, red. M. Jabłońska, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000.
10. Maliszewski W.J., *Komunikacja społeczna w szkole. Perspektywa jakości pracy szkoły i w szkole*, [w:] *Jakość życia i jakość szkoły. Wprowadzenie w zagadnienia jakości i efektywności pracy szkoły*, red. I. Nowosad, I. Morąg, J. Ondrakova, Oficyna Wydawnicza UZ, Zielona Góra 2010.
11. Matczak A., *Kwestionariusz kompetencji społecznych. Podręcznik*, PTP, Warszawa 2001.
12. Myślakowski, *Co to jest talent pedagogiczny?* [w:] *Osobowość nauczyciela*, red. W. Okoń, PZWS, Warszawa 1962.
13. Radziwiłł A., *O ethosie nauczyciela*, „Znak” 1991, nr 436 (9).
14. Woodruffe Ch., *Ośrodki oceny i rozwoju*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003.

Streszczenie

Wykonywanie zawodu nauczyciela wiąże się przede wszystkim z nawiązywaniem i utrzymywaniem relacji z innymi. Poprzez organizację i realizowanie procesu kształcenia nauczyciel wspiera rozwój uczniów, współpracując z rodzicami, z innymi nauczycielami i dyrekcją. Celem artykułu jest przedstawienie środowiska pracy nauczyciela jako obszaru tworzenia relacji interpersonalnych oraz zwrócenie uwagi na znaczenie umiejętności kreowania właściwych zachowań w pracy, które stanowią podstawę optymalnej realizacji zadań zawodowych. Artykuł zawiera treści dotyczące kompetencji społecznych nauczyciela w odniesieniu do realizacji procesu kształcenia; relacji interpersonalnych w szkole, a także warunków tworzenia dobrych relacji.

Teacher's professional activity as an area of establishing interpersonal relationships

Summary

Teacher's job is primarily connected with establishing and maintaining relationships with other people. Through organization and realization of educational process, the teacher supports students' development, cooperation with parents, other teachers and school management. The aim of the article is to present teacher's professional environment as an area of establishing interpersonal relationships, as well as to draw attention to the significance of appropriate performance at work, which constitutes the basis for optimal realization of professional tasks. The article contains information concerning teacher's social competences in relation to the realization of educational process, interpersonal relationships at work and conditions for establishing quality relationships.